

Az ENSZ Emberi Jogi Bizottsága által kijelölt különleges megbízott 2006-os Jelentése gyermekek eladása, gyermekprostitúció és gyermekpornográfia ügyeiben¹

Az ENSZ Emberi Jogi Bizottsága 2005/44-es határozatában felszólította a részes államokat, hogy tegyék meg a szükséges intézkedéseket a gyermekkereskedelem, a gyermekprostitúció és a gyermekpornográfia felszámolása érdekében. Az elmúlt években az ENSZ különleges megbízottja (special rapporteur), Juan Miguel Petit, számos aggodalomra okot adó bejelentést kapott, mind az illegális gyermekszerv- és szövetkereskedelem, mind a gyermekek elrablása tárgyában. Annak érdekében, hogy e problémák jobban áttekinthetők legyenek és a gyermekek nagyobb védelemben részesüljenek, az ENSZ különleges megbízottja fontosnak tartja, hogy éves jelentésében megvizsgálja a fent említett problémákat. A különleges megbízott jelentése kormányoktól, nemzetközi szervezetektől, civil szervezetektől és egyénektől begyűjtött információkon alapszik. A jelentés 27 országba kiküldött kérdőív válaszait mutatja be, de nem törekszik arra, hogy a fent említett témákról átfogó elemzést adjon. Célja, hogy bemutasson néhány nemzetközi, illetve regionális normát és stratégiát, továbbá, hogy néhány ország helyzetét megvitassa.

GYERMEKSZERV-KERESKEDELEM

Az elmúlt évek során az ENSZ különleges megbízottja számos aggodalomra okot adó bejelentést kapott gyermekszerv-kereskedelemmel kapcsolatban, de a legtöbb esetben a különleges megbízott értesülései nem bizonyultak megalapozottnak.

A különleges megbízott kihangsúlyozza, hogy a szervkereskedelem érzékeny és összetett kérdés, különösen, ha az áldozatok gyermekek. Az összegyűjtött információk alapján az illegálisan megszerzett szerveket és szöveteket több célra is használják: genetikai kutatásokra, vallási rituálékhoz, de leginkább transzplantációkra. Ahogyan köz tudott, a szervek tekintetében a kínálat rendkívül korlátozott, ezért lehetséges, hogy a nemzetközi bünszervezetek – habár mindeddig büntetőeljárás során nem sikerült bizonyítani – felismerték a kereslet és kínálat közötti szakadék

okozta jövedelmező lehetőséget, és nyomást gyakorolva a rendkívüli szegénységben élőkre, szerveik eladására kényszerítik őket. A szakértők ezt a jelenséget „szervturizmusnak” nevezték el, melynek során a jómódú ázsiaiak Indiába és Délkelet-Ázsia más részeibe utazva nélkülözésben élők szerveit kapták meg. Azóta más útvonalak is elkezdtek.

A különleges megbízott fel kívánja hívni a figyelmet arra, hogy míg rengeteg bizonyíték létezik a felnőtt szervkereskedelem létezésére, gyermekáldozatok esetében a bizonyítékok felkutatása nagyobb kihívás elé állítja a szakembereket. A különleges megbízott rámutat arra, hogy gyermekszerv-kereskedelemmel kapcsolatos esetek szinte mindig különféle szóbeszédeken alapuló történetek, városi legendák. 1991 és 1999 között már az előző különleges megbízott is foglalkozott a témával, de több vakfoltja maradt a területnek.

2006-ban a jelenlegi különleges megbízott egy kérdőívet küldött szét a gyermekszerv-kereskedelem témájában a részes államok kormányainak, civilszervezeteinek és kormányközi szerveinek. A kérdőív elsősorban a részes államokban létrejött, a gyermekszerv-kereskedelem

megelőzésére és felszámolására irányuló multilaterális, regionális és bilaterális megállapodásokról, a részes államok nemzeti jogszabályairól és a részes államokban működő gyermekszerv-kereskedelem megelőzését, ellene folytatott harcot és felszámolását szolgáló közintézményekről kívánt információt gyűjteni. Másodsorban, a kérdőív a tényleges ügyekről szándékozott információt szerezni.

2006. december 12-ig az alábbi országok küldték meg válaszaikat: Ausztria, Fehér-Oroszország, Kanada, Chile, Horvátország, Ciprus, Dánia, Észtország, Finnország, Németország, Honduras, Japán, Litvánia, Málta, Mauritius, Mexikó, Moldova, Monaco, Nicaragua, Fülöp-szigetek, Qatar, Szlovénia, Svédország, Törökország, Ukrajna, Egyesült Arab Emírátságok és Venezuela.

Nemzetközi és regionális szinten a különleges megbízott az alábbi normákra és stratégiákra kívánja felhívni a figyelmet:

– Gyermekek Jogairól szóló ENSZ Egyezmény Fakultatív Jegyzőkönyve a gyermekek eladása, gyermekprostitúció és gyermekpornográfia tárgyában 3. cikk;

¹Az eredeti jelentést fordította és az összefoglalót készítette Szotyori Nagy Viktória. (Implementation of General Assembly Resolution 60/251 of 15 March 2006 „HUMAN RIGHTS COUNCIL” Report submitted by the Special Rapporteur on the sale of children, child prostitution and child pornography, Juan Miguel Petit)

– ENSZ Nemzetközi szervezett bűnözés elleni egyezményének az emberkereskedelem, különösen a nőkkel és a gyermekekkel való kereskedelem megelőzéséről, visszaszorításáról és megbüntetéséről szóló Kiegészítő Jegyzőkönyve 3. cikk;

– ENSZ Egészségügyi Világszervezete által 1989-ben elfogadott Irányelvek az emberi szervtranszplantáció területén;

– ENSZ Egészségügyi Világszervezete által 2004-ben elfogadott határozat az emberi szerv- és szövetátültetéséről;

– ENSZ 59/156-os határozata az emberi szervkereskedelem megelőzéséről, ellen folytatott harcról és megbüntetéséről;

– ENSZ Kábítószer-ellenőrzési és Bűnmegelőzési Hivatala (UNODC) emberkereskedelem elleni globális programja (GPAT);

– World Medical Association által kidolgozott jogi normák;

– Egyezmény az emberkereskedelem ellen kialakított cselekvési tervről (Európa Tanács-2005);

– Emberi jogokról és a biomedicináról szóló egyezmény (1997);

– Emberi jogokról és a biomedicináról szóló egyezmény Kiegészítő Jegyzőkönyve, az emberi eredetű szervek és szövetek átültetéséről;

– Az Európa Tanács 2003-ban elfogadott 1611-es ajánlása;

A különleges megbízott szintén fel kívánja hívni a figyelmet Ruth Gaby Vermot Mangold, az Európa Tanács különleges megbízottjának 2003 júniusában közzétett „Szervkereskedelem Európában” című jelentésére, az Európai Egészségügyi Tanács Steering Committee on Bioethics elnevezésű testület és az Eurotransplant Nemzetközi Alap tevékenységére.

A különleges megbízott üdvözlözi a részes államok erőfeszítéseit tekintetben, hogy az illegális emberi szervkereskedelem a legtöbb országban büntetőjogi szankciókat von maga után, és üdvözlözi a részes államok között kialakított multilaterális és bilaterális megállapodásokat.

Tényleges szervkereskedelemmel kapcsolatos esetek vonatkozásában a kü-

lönleges megbízott az alábbi információkat kapta a részes államoktól:

– Németország kizárólag szervkereskedelem kísérletéről számolt be. A mannheimi ügyészség jelenleg annak a fiatal kínai diáknak az ügyét vizsgálja, aki közvetítőként akart donorokat toborozni egy kínai kórházban. A hanoveri ügyészség pedig annak a prágai székhelyű cégnek az ügyét tanulmányozza, amely várólista nélkül hirdetett veséket.

– Finnország egy esetet jelentett, amelynek áldozata kiskorú gyermek volt. Továbbá beszámolt arról, hogy a finn titkosszolgálat tudomására jutott egy fiatal orosz lány érkezése az országba, akit szervkereskedelem céljából, vélhetően Finnországon keresztül próbáltak egy harmadik országba szállítani, de az ügyre vonatkozóan nem találtak kellő bizonyítékot.

– Törökország a sajtóban megjelenő állításokról számolt be, amelyek szerint egy magánklinikán illegális szervkereskedelem és szervátültetés folyik.

– Kenya, Zambia, Ghána és Nigéria civilszervezetei arról számoltak be, hogy az elrabolt gyermekek szerveit vallási, rituális célokra használnak fel.

A különleges megbízott jelentésében a következő javaslatokat fogalmazza meg:

Ösztönzi a részes államokat, hogy a szerv- és szövetátültetéssel kapcsolatban olyan jogszabályok és normák elfogadását vegyék fontolóra, amelyek összhangban állnak az ENSZ Egészségügyi Világszervezete által 1989-ben elfogadott irányelvekkel és a World Medical Association által kidolgozott jogi normákkal.

Javasolja, hogy közös normák kialakításán keresztül a részes államok erősítsék meg bilaterális és regionális együttműködésüket.

Ajánlja, hogy a részes államok hozzanak létre egy olyan információs hálózatot, amely kivizsgálja, dokumentálja és ellenőrzi a szerv- és szövetkereskedelemmel kapcsolatban felmerülő állításokat.

Javasolja, hogy a részes államok hozzanak létre egy központi transzplantációs ügynökséget a donor és a fogadó személyek koordinálására és egy transzparens és fair várólista kialakítására régió, kor és nem szerint.

A különleges megbízott továbbá arra ösztönzi a részes államokat, hogy az emberi szervek és szövetek árusítását tiltsák be, és az elkövetőket részesítsék súlyos büntetésben.

Ajánlja, hogy a részes államok biztosítsák, hogy 18 éven aluli gyermek nem váljék szerv-, illetve szövetdonorrá, kivéve, ha egy közvetlen családtagja életveszélyben van és nem találtak megfelelő donort, továbbá, ha a gyermek beleegyezett az átültetésbe, ez utóbbi nem okoz egészségére nézve veszélyt és az átültetés lényegesen javítja a befogadó egészségügyi állapotát.

Javasolja továbbá, hogy a részes államok biztosítsák, hogy a szerv- és szöveteladók, közvetítők és kereskedők ellen büntetőeljárás induljon és javasolja, hogy az eljárás hivatalból megindítható legyen.

ELRABOLT VAGY ELTŰNT GYERMEKEK

Az ENSZ különleges megbízottja aggodalmának ad hangot az eltűnt gyermekek megnövekedett száma miatt. Úgy véli, hogy a gyermekek elrablása, eltűnése az első lépcső a gyermekek szexuális kizsákmányolása felé. A különleges megbízott támogatja a gyors intervenció programokat, és fel kívánja hívni a figyelmet arra, hogy néhány részes állam már kidolgozott különböző jogi, illetve közigazgatási lépéseket, valamint programokat működtet annak érdekében, hogy megbirkózzon a problémával. E működő modelleket és programokat kívánja a különleges megbízott bemutatni, azzal a szándékkal, hogy a többi részes állam számára iránymutatásul szolgáljanak.

Nemzetközi és regionális szinten a különleges megbízott az alábbi jogi dokumentumokra kívánja felhívni a figyelmet:

– ENSZ Gyermekjogi Egyezmény 9-11. cikkei.

– Gyermek Jogellenes Külföldre Vitelének Polgári Jogi Vonatkozásairól szóló Hágában az 1980. évi október 25. napján kelt szerződés. Ez utóbbi Egyezmény célja, hogy biztosítsa a bármelyik Szerződő Államba jogellenesen elvitt vagy ott elrejtett gyermekek azonnali visszajuttatását, valamint azt, hogy a gyermekek feletti felügyelet, illetve a láthatás gyakorlására szolgáló - az egyik Szerződő Állam jogrendszeréből folyó - jogot a többi

Szerződő Államban ténylegesen tiszteletben tartsák.

– Európai egyezmény a gyermekek feletti felügyeleti joggal kapcsolatos határozatok elismeréséről és a felügyelet visszaállításáról.

– Európai egyezmény az emberi jogok védelméről 8. cikk.

A nemzetközi kezdeményezések közül a különleges megbízott fel kívánja hívni a figyelmet az 1998-ban alakult Nemzetközi Központ az Eltűnt és Kizsákmányolt Gyermekekért elnevezésű szervezet tevékenységére, amely egy „public-

private” együttműködési modell alapján, a nemzeti kormány támogatásával kívánja előmozdítani új, nemzeti operatív központok létrehozását (pl.: Amerikai Nemzeti Központ az Eltűnt és Kizsákmányolt Gyermekekért, Child Focus Belgiumban, vagy a Dél-Afrikai Központ az Eltűnt és Kizsákmányolt Gyermekekért).

A nemzeti kezdeményezések közül a különleges megbízott kiemeli az Amerikában működő Nemzeti Központ az Eltűnt és Kizsákmányolt Gyermekekért nevű civilszervezet tevé-

kenységét (NCMEC), amely 1984 óta kétmillió hívást bonyolított le a 24 órás telefonközpontjának köszönhetően, több millió gyermek fényképét küldte szét és 211 000 szakembert képzett ki.

Az AMBER Alert Plan (America's Missing: Broadcast Emergency Response) egy önkéntes együttműködésre épülő kezdeményezés az amerikai rendőrség és a média között. Célja, hogy a súlyosabb gyermekeltűnési vagy elrablási ügyekben azonnali tájékoztatást adjon az egész lakosságnak. Az AMBER Alert rendszer igénybevételének két feltétele van: az eltűnt gyermek közvetlen veszély (testi sérülés, halál) és elég rendelkezésre álló adat a gyermek személyleírásához.

Továbbá a különleges megbízott fel kívánja hívni a figyelmet a „Code Adam” elnevezésű programra, amelyet az amerikai szupermarketek találtak ki és támogatták megvalósítását. Amikor egy vásárló bejelenti egy gyermek eltűnését az üzlet egyik munkatársának, életbe lép a „Code Adam”. Miután a hangosbemondó segítségével minden munkatárs elég információt kap a gyermek személyleírásáról, az alkalmazottak abbahagyják munkájukat és elkezdik keresni a gyermeket. Amennyiben a gyermek 10 percen belül nem kerül elő, az áruház értesíti a rendőrséget.

A részes államoktól beérkező válaszok tükrében a különleges megbízott megállapítja, hogy számos ország kialakította a gyermekek eltűnésének (elrablásának) megelőzését szolgáló jogi és közgazdasági kereteit. Németország, Fülöp-szigetek, Kanada, Honduras, Japán, Litvánia, Törökország, Monaco, Szlovénia, Málta, Észtország, Nikaragua, Chile és Mexikó büntető törvénykönyvükben rendelkeznek e bűntettekről. Törökország büntetőjoga értelmében például (2004. szeptember 26-ai 5237-es számú törvény), aki mást személyi szabadságától erőszakkal megfoszt, 1-5 évig terjedő szabadságvesztéssel büntetendő. A büntetési tétel ennek a kétszerese, ha az emberrablást gyermek ellen követik el.

A lakosság azonnali tájékoztatására irányuló intézkedéseket illetően, a különleges megbízott az alábbi programokra kívánja felhívni a figyelmet. A Fülöp-szigeteken a gyermekeltűnési ügyek azonnal a rendőrség egy különleges csoportjához kerülnek (Police Anti-Crime emergency Response), amely csak abban az esetben továbbítja az esetet a helyi rendőrségnek, ha a gyermek szabadon bocsátása nincs követelés teljesítésétől függővé téve.

A különleges megbízott jelentésében a következő ajánlásokat fogalmazza meg.

A különleges megbízott javasolja, hogy a részes államok hozzanak létre a fent említett jó gyakorlatokhoz hasonlóan gyors intervenció programokat.

A különleges megbízott javasolja, hogy a részes államok tegyenek meg minden szükséges intézkedést annak érdekében, hogy hazai jogszabályaik kriminalizálják az emberrablást, és alkalmazzanak szigorúbb büntetési tételt, amennyiben az áldozat gyermekkorú.

A különleges megbízott azt ajánlja, hogy a részes államok erőforrásaik és lehetőségeikhez képest, hozzanak létre olyan „public-private” együttműködésen alapuló nemzeti operatív központot, amely a mindenkori nemzeti kormány támogatását élvezzi.

A különleges megbízott arra ösztönzi a részes államokat, hogy tegyenek meg minden megfelelő nemzeti és bilaterális intézkedést közös normák kialakítása és a nemzeti rendőrségek közötti információáramlás hatékony működése érdekében.

A különleges megbízott javasolja, hogy a részes államok világosan határozzák meg a cselekvési tervüket és ezen belül a különböző kompetenciahatárokat a szükséges intézkedé-

sek azonnali végrehajtása érdekében.

A különleges megbízott azt ajánlja, hogy a részes államok továbbra is törekedjenek kapcsolatot kiépíteni civil- és egyéb szervezetekkel, különösképpen a média és a kommunikáció területén működő szervezetekkel és bevonni őket a gyors intervenció programokba.

A különleges megbízott javasolja, hogy a részes államok tegyenek intézkedéseket annak érdekében, hogy az eltűnés vagy elrablás áldozatai és családjaik részesüljenek támogatásban.

A különleges megbízott végül hangsúlyozza az oktatási programok és a figyelemfelhívó, illetve tájékoztató kampányok jelentőségét mind a gyermekszerv-kereskedelem, mind a gyermekek eltűnése és elrablása elleni küzdelemben. Arra ösztönzi a részes államokat, hogy:

- indítsanak figyelemfelhívó és tájékoztató kampányokat a szerverkereskedelem és szerverdonáció alapelveinek témáiban a rendőrség és az egészségügyben dolgozó szakemberek körében;
- tájékoztassák a rendőrség összes munkatársát az együttműködés kulcsfontosságáról a gyermekek eltűnésével vagy elrablásával kapcsolatos ügyekben;
- biztosítsák, hogy az iskolai tananyag részét képezze a gyermekek jogainak megismertetése;
- hozzanak létre az áldozatok reintegrálását szolgáló programokat, amelyek egyszerre nyújtanak számukra fizikai, lelki és jogi támogatást.